

Emlékezés Szilágyi Dezsőre (1840–1901), a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjára

Remembering Dezső Szilágyi (1840–1901) Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences

Szilágyi Dezső

(1840-1901)

Szilágyi Dezső jogász, politikus, Magyarország igazságügy-minisztere, országgyűlési képviselő, a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja 1840. április 1-jén született Nagyváradon református vallású értelmiségi családban. Apja, Szilágyi Lajos ügyvédként praktizált, öccse, Ete szemészorvos és kolozsvári egyetemi tanár volt. Leánytestvére Szilágyi Piroska, akinek férje a nagyváradai ítélőtábla bírájaként dolgozott. Szilágyi Dezső nem alapított családot.

Középiskoláit Nagyváradon, jogi tanulmányait Budapesten és Bécsben végezte. 1861-től - még egyetemi évei alatt - a jogászsegélyző egyesület első elnöke. A hatvanas években ügyvédi gyakorlatot folytatott, és publicistaként is ismertté vált a Magyarország és a Pesti Napló című lapokban megjelent írásaival.

1867-ben Horváth Boldizsár miniszter az igazságügy-minisztériumba hívta dolgozni. 1867-től elnökségi titkárként tevékenykedett a minisztériumban, 1868-tól miniszteri osztálytanácsosnak léptették elő, feladata a törvények előkészítésére irányult. 1871 és 1874 között a miniszterelnökség kodifikátori bizottságának tagja, 1872-től miniszteri tanácsos.

1870-ben Angliában tanulmányozta a törvénykezési szervezetet és a bűnvádi eljárást. Hazatérve tapasztalatait az olvasóközönséggel is megosztotta, amikor a Themis című jogtudományi folyóirat hasábjain több részben számolt be az utazásának szakmai tanulságairól. Ekkor vált az esküdtszék intézményének zászlóvivőjévé, amely meghatározta későbbi miniszteri tevékenységét is.

1871-től 1901-ig, harminc éven át volt országgyűlési képviselő. 1871. november 11-től 1878. június 29-ig Gyulafehérvár kettős választókerületének mandátumával ült a képviselőházban. Az 1878-as, 1881-es és az 1884-es ciklusban Budapest Józsefváros képviselője. Az 1887. választások alkalmával a siklósi kerületben kisebbségben maradt, de nemsokára Pozsony város I. kerülete megválasztotta, a melynek mandátumát 1892. és 1896-ban újra elnyerte. Hatalmas műveltséggel, lenyűgözően gazdag jogi tudással és kiváló szónoki képességekkel megáldott, félelmetes vitapartnernek számított. Beszédeit maró gúnnyal és szarkazmussal fűszerezte, ezzel ellenfeleit sarokba szorította, viszont mindig magával ragadta a hallgatóságot. Hosszú képviselősége alatt több százszor szólalt fel a képviselőházban.

1889 és 1895 között, hat éven át, négy kormányban is igazságügy-miniszteri posztot viselt. Korszakalkotó kodifikátorként több polgári jogi törvény, és a kúriai bíráskodás megalkotása, valamint a közigazgatási reform is a nevéhez fűződik. Mint miniszternek első gondja volt a bírói és ügyészi szervezet reformja, a táblák és főügyészségek decentralizációja, a bírák kiképzése, és az új ügyvitel. Párhuzamosan ezzel haladt a bűnvádi és a polgári eljárás reformja,

valamint a büntetőjogi kodifikáció (Csemegi-kódex). A börtönügy reformját is megvalósította. Tagja volt a gróf Szapáry- és Wekerle-kabineteknek; az utóbbiban az egyházpolitikai törvények tervezésében, kidolgozásában és elfogadtatásában oroszlánrészt vállalt.

1895–1898 között házelnöki funkciót töltött be. Sok bizottságban szerepelt, többször az igazságügyi bizottság és 15 éven keresztül a közös ügyi (delegációs) bizottság képviselőházi tagja is volt.

Meghatározó szerepet játszott a kor közéletében. 1871-től a Deák-párt, 1875-től a Szabadelvű Párt tagja. A közigazgatási reformjavaslat tárgyalásakor ellentétbe került pártjával, és 1886. március 12-én kivált belőle, de néhány év szünet után 1889-től újból a Szabadelvű Párt tagja lett.

Szilágyi Dezső azonban nem csupán politikus, igazságügy-miniszter, vagy képviselőházi elnök, hanem jogtudós is volt. 1874 és 1889 között a budapesti egyetemen a politika és a büntetőjog tanáraként oktatott. 1874-ben nevezték ki a budapesti egyetem jog- és államtudományi karán nyilvános, rendes egyetemi tanárrá, ahol közjogot és büntetőjogot adott elő. Az 1879-1880. akadémiai évben a jogi kar dékáni tisztségét is betöltötte. A korabeli magyar és nyugat-európai jogrendszerek mélyreható tételes és dogmatikai ismeretében egyedülálló volt, lényeglátását, elméleti és gyakorlati felkészültségét, összehasonlító jogi műveltségét hívei és politikai ellenfelei egyaránt elismerték. Hallgatói tisztelték a széles látókörű, szabatos előadásokat tartó, szigorú előadót. Ebben az időszakban a főváros törvényhatósági bizottságának is tagja volt. 1897-től a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja.

Jelentős szerepet vállalt egyházi téren is. 1876-tól a Dunamelléki Református Egyházkerület világi főjegyzőjeként, 1885-től a felsőbaranyai egyházmegye gondnokaként, 1898-tól a Dunamelléki Református Egyházkerület főgondnokaként tevékenykedett

Karlsbadból jövet 1901. július 31-én budapesti lakásán halva találták.

Nagyváradon 1903. március 1-jén szülőháza helyét emléktáblával és mellszobrával jelölték meg; a Tátrában 1904-ben emlékoszlopot állítottak azon a helyen, ahol sokszor megpihent. A budapesti Kerepesi úti temetőben 1908. október 18-án ünnepélyesen leleplezték síremlékét.

Földes Béla írta róla: „Szilágyi Dezső nem hagyott hátra a tudományt gazdagító, nagy munkákat. Nem csoportosított maga köré híres iskolát...De a magyar parlamentarizmusnak egyik oszlopa, egyik büszkesége volt...beszédjeinek egyes részeiben olyan tudományos örökséget hagyott az utókorra, amely nem kisebb, mint ha azt szakkönyvekben vagy értekezésekben írta volna meg.”

Szilágyi Dezső művei:

Politikai jegyzetek. I—III. köt. Bp., 1887-1889.

Büntetőjogi jegyzetek. Bp., 1888.

Szilágyi Dezső beszédei. I-IV. köt. Sajtó alá rendezte: Fayer Gyula - Vikár Béla. Bp., 1906-1913.

Felhasznált irodalom:

Antal Tamás: Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter emlékezete (JK, 2010/6., 318-320. o.)

Antal Tamás: Szilágyi Dezső politikatani előadásai a budapesti egyetemen (1874-1889) (JK, 2020/5., 209-215. o.)

Földes Béla: Szilágyi Dezső emlékezete, Budapesti Szemle.244. kötet, 1937. február

Jónás Károly-Villám Judit: A Magyar Országgyűlés elnökei 1848-2002, Budapest, Argumentum Kiadó, 2002.

Kun László: Szilágyi Dezső és jogi reformjaink új világításban, Budapest, Deutsch Zsigmond Bizománya, 1891.

Magyar Életrajzi Lexikon <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/sz-77C95/szilagyi-dezso-77FC7/>

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái, <https://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>

*Czine Ágnes
Alkotmánybíró, tanszékvezető egyetemi tanár
Bűnügyi Tudományi Intézete, Büntető Eljárásjogi Tanszék
Károli Gáspár Református Egyetem (KRE)
Állam- és Jogtudományi Kar
email: czine.agnes@kre.hu*